

Verteld door
Remco Volkers

De
GROTE
ONZIN
Encyclopedie

VAN APPELMOES TOT ZWEMMEN
EN ALLES WAT DAARTUSSEN ZIT

MET ILLUSTRATIES VAN IRIS BOTER

Geschreven door **Nicolaas van Allecanten** (onderzoeker)

Ondersteund door **Rie Surts** (onderzoeksassistent)

www.uitgeverijdefontein.nl

© 2026 Remco Volkers

Voor deze uitgave:

© 2026 Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Illustraties: Iris Boter

Omslagontwerp en grafische verzorging: Buro Blikgoed

Uitgeverij De Fontein vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining niet toegestaan.

ISBN 978 90 261 8439 0

ISBN e-book 978 90 261 8632 5

NUR 282, 283

Appelmoes

Op een pleintje in het plaatsje Reinet in de Betuwe staat een vreemd monument. Het bestaat uit een enorme marmeren pot met gouden schroefdeksel. Op de pot zit een groot gouden etiket, waarop staat: **MONUMENT TER ERE VAN MA MOES, GRONDLEGGER VAN DE APPELPAP – LATER BEKEND ALS DE APPELMOES.**

De familie Moes heeft een appelboomgaard in dat plaatsje, waar zij nu al drie generaties lang de heerlijkste appels kweekt. Maar tijdens een warme zomer, zo'n 21 jaar geleden, waren de appeltjes te lui om in de boom te blijven hangen. Zij lieten zich – HOP! – op de grond vallen en bleven daar rustig liggen wachten. Ze hadden geen zin om volgroeide, sappige, knisperende handappels te worden. Na een paar dagen werden ze zelfs wat papperig, waardoor ze ook niet meer voor een appeltaart gebruikt konden worden. Toen besloot ma Moes om de appels in een pannetje te koken, als experiment. In de vuilnisbak gooien kon altijd nog. Ma Moes stak een pollepel in het goedje en was bijzonder tevreden over het resultaat. De ingekookte appels deed ze in potjes. Ze noemde het in eerste instantie 'Appelpap'. Na een tijdje had ze een aardige voorraad potjes, waar ze etiketten op plakte met: **APPELPAP VAN DE FAMILIE MOES.** Links en rechts gaf ze er eentje weg, zoals aan de buur-

vrouw en aan een meneer van de speelgoedwinkel.

Om van de rest van de voorraad af te komen huurde pa Moes een kraam op de lokale boerenmarkt, om samen met hun oudste dochter, Mies Moes, de appelpap te verkopen. De appelpap werd een groot succes in de wijde omtrek. Vandaar ook het monument.

Een generatie later besloot de familie alleen nog maar appels voor de appelpap te kweken, die 'Moes-appels' werden genoemd. Het is een misverstand dat moesappels genoemd zijn naar moes, het Oudhollandse woord voor brij of prak. De uiteindelijke naam appelmoes laat zich verder wel raden: men kwam in het dorp voor de Appel (van de familie) Moes.

Tip: Je kunt appelmoes ook over groentes doen die je niet lekker vindt, zoals over spruitjes.

utowasstraat

Voordat zakgeld bestond, moest je als kind keihard werken om aan je geld te komen. Om die reden wasten álle kinderen van Nederland en België (en misschien wel de hele wereld) op zaterdag de auto van hun ouders of die van de bureu. Daar kregen ze een rijksdaalder voor (dat is geld van voor de euro), en zo konden ze sparen om op de kermis in de achtbaan te gaan of snoep te kopen. Sommige kinderen spaarden voor een brommer of vette sneakers.

Zoals je weet, zullen Nederlanders als er ergens geld mee te verdienen valt, dat niet nalaten te doen. Zo begon ook de geschiedenis van de autowasstraat.

De oudste wasstraat is gevonden in het Noord-Nederlandse gehucht Wassum. Daar woonden ten eerste veel rijke mensen met dure auto's, en ten tweede waren de mensen er bijzonder proper. Op zaterdag stonden in de Hoofdstraat van Wassum al die dure auto's op een rij, terwijl de jeugd in de weer was met emmers sop en zeemleren lappen. Ieder kind wuste één auto. Dat kon natuurlijk beter. De jeugd stak de koppen bij elkaar, en besloot een soort treintje te vormen: de eerste ging alle auto's langs met een emmer schoon water, de tweede volgde met auto-shampoo, de derde met een spons, de vierde weer met schoon water en de

vijfde met een zeem. Dit deden ze met zijn tien, vijf kinderen aan elke kant van de rij auto's. Binnen de kortste keren waren alle auto's blinkend schoon en konden ze het verdiende geld sparen – of lekker gaan uitgeven. Dit bracht een Wassumer ondernemer op het idee om het proces te automatiseren. Hij kluste en timmerde en testte in zijn schuur, tot hij een prototype wasstraat had. (Dit weten we, omdat deze wasstraat later is opgegraven.) Het was nog een bescheiden model met links en rechts alleen wat tuinslangen en flessen autoshampoo, maar al snel breidde de ondernemer het geheel uit, totdat het een attractie op zich was. Dat kwam goed uit, want nu er geen geld meer te verdienen was met het autowassen, konden ze door de wasstraat in plaats van naar de kermis.

Weetje: in sommige gezinnen wordt de autowasstraat de auto-Efteling genoemd, zeker als deze ook nog een lichtshow biedt tijdens het wassen. De gekleurde lampen zorgen voor een magische ervaring en een sprookjesachtige beleving voor jong en oud. De autowasstraat van tegenwoordig is niet goedkoop, maar als je met het hele gezin gaat, valt het relatief mee. Wel zo gezellig.

Boek

.....

Mensen konden niet altijd lezen. Dat was eerst ook niet nodig, want er waren ook geen mensen die konden schrijven. Er was dus toch niks te lezen. Maar vanaf het moment dat iemand met een takje een woord in het zand had geschreven, ging het heel snel. Het begon natuurlijk met simpele woorden, zoals maan, roos, vis. Maar: een stukje zand met een woord erin kon je niet meenemen, om het op een andere plek (voor) te lezen. Het vervoer ervan was heel rommelig.

De volgende stap was het gebruik van een platte steen. Daar werden tekeningen en woorden op gekrast, zodat ze niet konden vervagen zoals in het zand. Alleen waren die platte stenen ook niet makkelijk mee te nemen. Er is een verhaal over ene Torske, een Twentse vrouw, die klaagde over pijn in haar armen. Zij had de goede gewoonte 's avonds voor het slapengaan nog wat te lezen, maar die stenen waren veel te zwaar. Probeer in bed maar eens tien minuten lang een steen omhoog te houden, terwijl je een verhaaltje leest. Niet te doen, dus daar moest iets op gevonden worden. Naar de bieb gaan was ook niet makkelijk. Een beetje boek bestond uit een flinke stapel van die platte stenen. Die kreeg je alleen

met een flinke kar mee naar huis. Torske heeft er nog jarenlang pijn van in haar schouders gehad.

We maken even een sprongetje vooruit in de tijd: uiteindelijk ging men schrijven op iets wat op papier leek. Dat woord stamt af van het woord 'pulper', een brij (pulp) van etensresten die heel dun uitgesmeerd werd en na opdrogen beschreven kon worden. Het rook niet heel lekker en het was behoorlijk arbeidsintensief om het te maken. Om de geur van etenspulp te maskeren werden de vellen besprenkeld met geuolie. Ze waren daardoor onbetaalbaar. Degene die erop schreef moest heel goed opletten geen fouten te maken. Anders kreeg die persoon ervanlangs, zeg!

Het woord 'boek' uiteindelijk stamt uit het Hoogduits, van het woord 'bock'. Een bock, of bok, was een hoge tafel waaraan men kon tekenen, en later schrijven. Op die bock lagen die dure vellen klaar om vol te schrijven. Als er een hoge stapel papier beschreven was, sprak men van een volle bock, later gewoon van een bock. De schrijvers riepen dan: 'Ik heb weer een volle bock!', waarna die door een loopjongen werd geleegd. Die 'c' werd op een dag verkeerd overgeschreven, er werd een 'e' van gemaakt; die twee lijken ook erg op elkaar. En zo ontstond het boek: een stapel volgeschreven papier.

Weetje: je hebt veel soorten boeken, en die kunnen dun of dik zijn. Ga maar eens naar de bibliotheek of een boekwinkel om te kijken hoeveel soorten er zijn.

Weetje: dit is ook een boek.

Bboekverslag

.....

Geen kind ontkomt aan het maken van een boekverslag of boekendoos, of het houden van een boekbespreking. Het is stom of saai of doodeng. Of dat alles tegelijk. Maar wat als er een boek zou bestaan dat zo leuk is dat je er met plezier mee aan de slag gaat? Goed nieuws: dit is dat boek! Gebruik onderstaande tips en je haalt geheid een tien of een 'uitmuntend'.

Dit boek is geschreven door mij, Nicolaas van Allecanten. Ik ben nergens terug te vinden op internet, wat ik eigenlijk wel zo rustig vind. Wie ik precies ben, weet daardoor vrijwel niemand, behalve mijn vrienden en familie – en de uitgever van dit boek.

Als men écht wil weten wie ik ben, zet dit dan in je boekverslag:

‘Over de auteur: Nicolaas van Allecanten is onderzoeker en wetenschapper. Hij is in 1966 geboren in

Amsterdam en heeft een Spaanse hond die Tommie heet. Zijn hobby's zijn muziek luisteren, knutselen en koken. Hij heeft niet gestudeerd, maar weet wel heel veel. Hij houdt niet van kou (dus voor hem geen wintersport), maar wel van zon. Als het maar niet te warm wordt. Zo'n 24,7 graden is voor hem precies genoeg. Zijn favoriete land is Frankrijk, zijn lievelingskleur is groen – en daarna geel.’

Vrijwel alle kennis in dit boek heeft Nicolaas zelf verzonnen in het

Dit is mijn boekendoos. Hij is
20 centimeter breed, 30 hoog en 27 lang.
Er passen 9 dunne boeken in of
5 dikke of 6 dunne en
2 dikke. Hij kan ook
dicht. Nog vragen?

dagelijks leven. Alles in dit boek is dus niet waar, tenzij het waar lijkt. Zoek dat zelf eventjes uit. De meester of juf zal je prijzen om je nieuwsgierige aard en je doorzettingsvermogen.

O ja, en over Rie:

‘Rie is niet alleen onderzoeksassistente, maar ook de allerbeste vriendin van Nicolaas. Zij is echter niet zijn vrouw. Samenwerken met je eigen vrouw is vragen om moeilijkheden, of erger: ruzie. Ze kennen elkaar nog van school, lang geleden.’

Dringend advies: als je lezen niet stom of saai vindt (en waarom zou je, want lezen is gewoon hartstikke leuk!), dan kun je ook een ander boek gebruiken voor je boekverslag, boekendoos of spreekbeurt. Maar wil je de garantie van een enorm succes, gebruik dan vooral dit boek.

Bomen klimmen

Sommige kinderen (en ook enkele volwassenen) lijden aan disgravitatie, oftewel omgekeerde zwaartekracht. Dat is op zich niet erg, het leidt er alleen toe dat ze graag in bomen klimmen. Er is nog geen medicijn of therapie gevonden tegen disgravitatie. Waarschijnlijk omdat er niet veel ernstige ongelukken mee gebeuren.

Het klimmen in bomen is van alle tijden. Al vanaf de middeleeuwen worden namelijk op schilderijen kinderen afgebeeld terwijl ze in bomen klommen. Het was toen dus al heel gewoon. Kinderen die aan de ziekte leden, maakten gewoon deel uit van de samenleving. Ze werden niet weggestopt in speciale tehuizen. Dat is voor wie disgravitatie heeft natuurlijk een enorme opsteker.

Uiteraard is er wel onderzoek gedaan naar de ziekte. Kun je die erven? Is ze besmettelijk? Gelukkig: van beide is geen sprake. Ook blijken kinderen met disgravitatie een normaal gewicht te hebben, zodat het 'boomstijgen' (zoals leken het noemen) niet te wijten is aan een mogelijk lichter gewicht dan dat van leeftijdsgenoten. Wel hebben

sommige kinderen in de onderzoeksgroep aangegeven dat ze zich af en toe wat licht in het hoofd voelden, maar dat kan volgens experts ook van de opwinding komen.

Het milde verloop van de aandoening gaat doorgaans niet gepaard met echte problemen. Maar als kinderen boomhutten gaan maken, en liever daarin wonen dan thuis bij hun ouders, dan spreekt men van 'disgravitatie gravitas', een problematischer vorm van de ziekte. Deze groep is gelukkig ver in de minderheid.

Er bestaat een lied over 'een tante en een oom', die in 'een eikenboom in Laren*' zitten. Voor lotgenoten (en hun naasten die de aandoening nog niet helemaal geaccepteerd hebben) is

dit een hoopgevend lied. Het mooie ervan is dat die tante en oom beiden en tot op hoge leeftijd aan dezelfde aandoening lijden, en tóch de liefde hebben gevonden. Hieruit blijkt dat disgravitatie in een enkel geval niet overgaat, maar dat je er gewoon oud mee kunt worden – en zelfs tante of oom. Dit lied wordt tijdens de jaarlijkse lotgenotendag in Nieuwegein luidkeels gezongen, en wordt beschouwd als het disgravitatielied. Vooral de regel ‘Ze wonen er al já-ren’ wordt extra hard gezongen.

Er zijn in het verleden meerdere pogingen gedaan om disgravitatie bij kinderen in de vroege jeugd af te remmen. Zo maakte een Italiaanse schoenmaker speciale schoenen met loden zooltjes. Hierdoor zou het moeilijker zijn om in bomen te klimmen. Die schoentjes waren van

prachtig Italiaans leer, maar de schoenmaker had er niet bij stilgestaan dat kinderen die in bomen klimmen dat vaak blootsvoets doen. Met de kennis van nu laten we kinderen gewoon in een boom klimmen, zonder er veel aandacht aan te schenken. Het is niet (zo) erg en het gaat bijna altijd vanzelf over.

Misverstand: kinderen die op stoelen en tafels klimmen, of op de bank springen, hebben geen disgravitatie. Die zijn gewoon sportief en willen hun energie kwijt. Met disgravitatie heb je het echt voornamelijk op bomen gemunt.

**Dit is een lied van de beroemde schrijfster Annie M.G. Schmidt.*

Bos

.....
Met het woord 'bos' is iets vreemds aan de hand. Vroeger betekende het woord namelijk precies het tegenovergestelde van hoe wij het nu gebruiken.

Ooit betekende 'bos' iets als weide of grasland waarop ossen of andere dieren graasden. Als er kuddes overheen trokken, dan werden die weides be'ost: bevolkt met ossen. Maar als er ergens wél veel bomen stonden, was er geen plek was om te grazen. Dan trokken de dieren verder, waarna het landschap zonder os was: ontbe'ost. Gek genoeg zeggen we tegenwoordig juist dat een landschap ontbost is als alle bomen zijn gekapt, en dat het bebost is als er veel bomen staan (en geen ossen).

Sommige onderzoekers hangen overigens ten onrechte de theorie aan dat het woord 'bos' terugvoert op de kortstondig verdwenen ontdekkingsreiziger Arthur Bos (1766-1846). Deze Arthur Bos ging rond 1800 op expeditie dwars door het West-Afrikaanse oerwoud. Toen hij op een dag niet terugkeerde naar het basiskamp werd er een grootschalige zoekactie op touw gezet. De expeditieleden vroegen elkaar regelmatig of ze 'Bos' al hadden

gezien, daarbij wijzend naar het gebied vol bomen rondom hen. Aangezien het antwoord altijd nee was, zegt men dat uit die tijd de uitdrukking stamt dat men 'door de bomen Bos niet kan zien'. Helaas kan deze theorie niet worden onderbouwd, mede doordat Arthur Bos na drie dagen werd teruggevonden bij een lokale Afrikaanse stam, waar hij met de stamleden gezellig aan het kaarten was. Men zag dus uiteindelijk door de bomen (Arthur) Bos wél.

Ken jij nog andere dingen die het tegenovergestelde betekenen van wat je zou denken? Draai het boek om voor enkele voorbeelden.

ONT-voorbeelden:
Veel woorden die met 'ont' beginnen, zoals 'ontbost', zorgen voor verwarring. Zo kun je *ontwaken*, waarbij je zou denken dat je niet meer wakert en dus slaapt – terwijl je juist wakker wordt. Bij ontslapen zou je kunnen denken dat iemand niet meer slaapt en dus wakker is. Maar *ontslapen* is een ingewikkeld woord voor sterven. En *ontblijten* klinkt als stoppen met kauwen, maar dat moet juist wel (36 keer per hapje!).

Broers en zussen

.....
Een broer of zus kan jaren geen broer of zus zijn. Pas zodra er een tweede kind in hetzelfde gezin wordt geboren is de eerstgeborene ineens wel broer of zus, terwijl het tweede kind al direct bij zijn of haar geboorte broer of zus is. Volg je het nog...?

Iedere broer of zus heeft een vaste plek: niet alleen in het gezin en aan tafel, maar ook in het leven. Bij het oudste, het eerste kind gaat nogal eens wat mis. Dat komt doordat ouders dan nog niet goed weten hoe ze met een kind moeten omgaan. Dat eerste kind is dus een soort probeersel, een oefenkind zeg maar. Soms besluiten ouders na het eerste oefenkind geen tweede kind meer te krijgen, en dan wordt het eerste kind nooit broer of zus. Andere ouders willen soms nog een tweede kind om wat meer te oefenen, of ze denken dat ze het al zo goed doen dat een tweede kind gelijk lukt. Of dat ook zo is blijkt pas achteraf. Maar ze kunnen gewoon nog een derde en zelfs een vierde kind krijgen. Zolang alles goed gaat.

Broer- of zus-zijn is eigenlijk bedoeld als training voor later, voor als je groot bent. De oudste broer of zus speelt vaak de baas over het jongere kind. Dat is een goede les voor later als je gaat werken. Je moet dan namelijk naar je baas luisteren. Het jongere kind heeft dat in zijn jeugd dan al goed geleerd. Een jonge broer of zus wordt ook altijd vreselijk verwend, maar dat is dan weer een slechte oefening voor later. Dan wil je als je groot bent ook altijd verwend worden. Als je als jongere broer of zus door de oudste gepest wordt, is dat weer wel een goede les. De jongere broer of zus leert zo voor zichzelf op te komen. Eigenlijk is de jongere broer of zus dus altijd in het voordeel.

Als je geen broer of zus bent of hebt, dan kun je maar weinig trainen voor als je groot bent. In sommige gevallen wordt kinderen aangeraden met een ouder neefje of nichtje te gaan trainen, of desnoods met een ouder buurkind.

Sommige kinderen worden op dezelfde dag geboren, zoals tweelingen of drielingen of nog-meer-lingen. In die gevallen hoeft er om een broer of zus te worden dus geen maanden of soms jaren tussen broers of zussen te zitten. Het kan met een beetje goede wil ook op één dag.

In veel landen hebben ze een verzamelwoord voor 'broers en zussen'. In het Oudnederlands bestond dat woord ook: fratzes. Dit woord was afgeleid van het Latijnse woord voor broer (frater) met als achtervoegsel -zes (Oudnederlands voor 'zus'). Als je een beetje vreemde broers en zussen had, dan zei men ook wel: 'Wat zijn dat voor rare fratzes?' Daar is later het woord fratsen van afgeleid.